

підходів до розуміння медіації, а також шляхів її застосування задля вирішення конфліктних ситуацій у сфері освіти.

Список використаних джерел:

1. Серкевич І. Р., Лук'янова Г. Я. Захист інтересів неповнолітніх: застосування медіації в попередженні злочинів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2019_1_54
2. Afzalur M. Rahim. Managing Conflict in Organizations. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203786482/managing-conflict-organizations-afzalur-rahim>
3. Миронова О. М. Конфліктологія : навчальний посібник. URL: <http://surl.li/btzsc>
4. Лопатченко І. М. Система медіації як важлива складова профілактики та вирішення конфліктів у взаємодії органів влади і громадськості. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/10372/1/Zb%D1%96rnik%20NUCZU_2019_2%20%2811%29_-232-241.pdf

Ключові слова: правові конфлікти у сфері освіти, медіація, альтернативні способи вирішення конфліктів, особисті інтереси учасників освітнього процесу.

Key words: legal conflicts in the field of education, mediation, alternative ways to resolve conflicts, personal interests of participants in the educational process.

ДРАГОМЕРЕЦЬКИЙ МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри загальної теорії права та держави*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ КРИТЕРІЇВ КОНСТРУЮВАННЯ СИСТЕМИ ПРАВА

Поняття права та системи права є ключовими у юриспруденції. Важливими властивостями права як нормативної системи є інтегративність і диференційованість. Правова система у сукупності із системою суспільних відносин є зовнішнім середовищем функціонування права. Разом з тим, правильне розуміння системи права неможливе без розгляду структури та будови системи права.

Вагомий внесок в дослідження питань системи права здійснили західноєвропейські вчені, такі як: Ж.-Л. Бержель, Р. Давід, К. Жоффре-Спінозі, Ж. Карбоньє, Р. Леже, Х. Кьотц, К. Цвайгерт, та ін. Дослідженню питань структури системи права присвячена значна кількість досліджень вітчизняних вчених-правників, таких як: Ю. М. Оборотов, О. А. Гавінська, Т. Є. Мураховська, О. Ф. Скаун, М. І. Козюбра, Л. А. Луц, М. В. Цвік, П. М. Рабінович. Однак питання щодо виділення загальних та спеціальних критеріїв конструювання системи права залишається актуальним.

Взагалі, дослідження структури тісно взаємопов'язане з категоріями загального та окремого, цілого та частини. Істотною якісною характеристикою системи є можливість розвитку. Процес розвитку включає також диференціацію та інтеграцію її змісту, елементного складу. Право як системний об'єкт зі складною внутрішньою будовою досліджується у вигляді вивчення насамперед його структури. Структура – внутрішня форма, метод організації, певна впорядкованість елементів права.

Не в кожному об'єкті його елементи помітні «неозброєним поглядом». Структура лежить на поверхні: іноді розрізнити її менш складно, іноді складніше. Так, у книзі, де текстуально виділені розділи з найменуваннями та пронумеровані сторінки, все ж таки для полегшення її вивчення читачеві надається заздалегідь підготовлений зміст, який в цьому випадку і є структурою. Структура допомагає виявити об'єднання та розподіл, інтеграцію та диференціацію всього вмісту цілого за структурними елементами на підставі певних критеріїв. Це у певному сенсі є диспозицією елементів системи.

З огляду на це, варто погодитись з позицією К. В. Горобця щодо того, що будь-який системний об'єкт, у тому числі й право, виходячи з окресленого підходу, має трактуватися у вимірі його структурності. Розглядаючи цю проблему в площині співвідношення системи права і системи законодавства, більшість дослідників говорить про те, що система права виражає внутрішню будову права, у той час, як система законодавства – зовнішня форма вираження і закріплення системи правових норм [1, с. 104].

Право постає перед дослідником як форма свого вираження, якими є юридичні джерела права. Їх можна вважати емпіричними, зовнішніми складовими цілого. Елементи системи права можуть бути вичленовані лише за допомогою аналізу, певної «обробки» зовнішніх складових – їх можна назвати внутрішніми складовими цілого. Всі елементи системи права, як і вся система, знаходяться в розвитку та схильні до процесів диференціації та інтеграції. Структура необхідна для розгляду права у певний момент його розвитку. Процеси поетапного розвитку системи права, як будь-якої іншої складної системи, вимагають залучення загальнонаукових категорій системного аналізу.

Системний підхід забезпечує можливість проведення досконалого аналізу системи права, її елементів, функціональної ролі, зв'язків між ними. Органічна єдність і взаємодія, логічна побудова, організована упорядкованість елементів системи права дозволяє створити теоретичну модель, в якій досліджуються статичні, структурні, динамічні компоненти та їх властивості. Системний підхід у дослідженні структури права дозволяє визначити її внутрішню будову, особливості дії та інструментального арсеналу. Системний підхід передбачає розгляд об'єкта як складного, багатогранного явища, що складається з елементів, зв'язки між якими утворюють його відносно незмінну структуру та забезпечують цілісність.

У найбільш узагальненому вигляді системний підхід є таким аспектом дослідження, який передбачає розгляд об'єкта як складного, багатогранного явища, що складається з елементів, зв'язки між якими утворюють його відносно незмінну структуру та забезпечують єдність [4, с. 28].

Система права в динамічному аспекті відповідно до подібного ракурсу дослідження постає як цілісна сукупність норм, інститутів та інших структурних утворень права, а також різного типу зв'язків між ними, що функціонують та розвиваються завдяки перманентному перетіканню в ній процесів інтеграції та диференціації. Без урахування диференціально-інтегруючої природи динаміки структури та змісту права теоретична побудова моделі його системи є неповною.

Дослідження об'єкта зі складною внутрішньою будовою передбачає відтворення не окремих його складових, а всієї сукупності структурних залежностей між ними, що об'єднують елементи в реально функціонуюче органічне, внутрішньо взаємопов'язане ціле. При цьому слід враховувати, що сучасний структурний стан системи права є результатом розвитку права, що історично виник, розвивався і продовжує розвиватись в цей час.

Залежно від виду правової системи (наприклад англо-американська або континентальна) конструювання системи права може будуватись різними шляхами. У випадку континентальної правової системи, то вона логічно структурується та приводиться в систему за структурою «норма – інститут – підгалузь – галузь». У випадку англо-американської, система права будується іншим чином, через те, що перша складова (норма права) відіграє другорядну роль в системі джерел права.

Водночас право тієї чи іншої держави є різноманітним, багатостороннім за змістом та особливостями складових його правових норм залежно від характеру регульованих ними сфер соціального життя, відносин між людьми. Чинне в кожній державі певного історичного типу право, що виражає державну волю суспільства і визначається матеріальними, духовними та іншими умовами існування цього суспільства, завжди відрізняється внутрішньою єдністю, а не просто механічно поєднує різноманітні норми. Ця єдність забезпечується наступним: а) історично певним типом суспільних відносин; б) спільністю державної волі; в) загальноправовими принципами та основними загальними функціями права; г) цілями цього офіційно-владного регулятора суспільних відносин.

Т. Є. Мураховська наголошувала на необхідності виділяти декілька наборів критеріїв, кожен з яких буде достатнім для проведення конкретної операції з виявлення структури системи права (визначати рівень елемента, відрізняти один елемент від іншого, визначати новий елемент і т.ін.). У зв'язку з цим авторкою запропоновано виділяти різні набори критеріїв системи права залежно від аспекту її дослідження, тобто від відомої досліднику інформації та кінцевої мети [7, с. 10].

При системному аналізі (як і в системному підході загалом) дослідники оперують великим понятійно-категоріальним апаратом [6, с. 11].

Дослідження системи права в контексті інтеграції та диференціації дозволяє вибудувати модель динамічної трансформації структури права, уточнити загальнотеоретичне розуміння системи права, пояснити її не як застигле, статичне формування, а як єдине ціле, що знаходиться в постійному русі, що розвивається певними циклами в результаті діалектичної взаємодії та диференціації у його структурі. А отже і критерії конструювання системи права відповідно знаходяться в процесі постійної динамічної трансформації, що обумовлює виділення категорій загальних та спеціальних критеріїв конструювання системи права.

Так, враховуючи той факт, що структура права визначається не тільки закономірним логічним процесом його інституціоналізації, а й історично зумовленим процесом розвитку права та функціональними характеристиками та призначенням окремих елементів системи права, варто виділити категорії загальних (характерних для більшості систем права, незалежно від особливостей ієрархії структурних елементів системи права та особливостей історичного розвитку тої чи іншої системи права) та спеціальних (що можуть відрізнитись залежно від принципів побудови самої системи права та ієрархії джерел права в тій чи іншій системі права, як то системи права країн англо-американської та континентальної правових сімей) критеріїв конструювання системи права.

Список використаних джерел:

1. Горобець К. В. Структурність права як його універсальність. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2012. Вип. 44. С. 102–112.
2. Дудник Р. М. Галузева диференціація українського права: поняття, рівні і тенденції розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2016. 20 с.; С. 7.
3. Загальна теорія права : підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваїте, 2015. 392 с.
4. Зіменко О. В. Система права та правова система: поняття та особливості співвідношення. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2011. № 4. С. 27–34
5. Короткий Т. Р. Співвідношення понять «правова система» та «система права» щодо міжнародного права. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. праць. Одеса : Юрид. л-ра, 2007. Вип. 36. С. 479–487, С. 480
6. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): монографія. К. : ІГП НАНУ, 2003. 304 с
7. Мураховська Т. Є. Формування нових галузей в системі права України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кад. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2011. 31 с
8. Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс:учебник / под. ред. Ю. Н. Оборотова. О. : Феникс, 2011. 436 с.

9. Хряпченко В. П. Від критеріїв поділу системи права на галузі до комплексних галузей права. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 55. С. 307–317; С. 309–311.

Ключові слова: правова система, система права, інституціоналізація права, структура права, інтеграція та диференціація, загальні та спеціальні критерії конструювання системи права.

Key words: legal system, system of law, institutionalization of law, structure of law, integration and differentiation, general and special criteria for constructing the legal system.

ЛУК'ЯНЧУК ОЛЬГА ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри загальної теорії права та держави*

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРАВА: ГЕНЕЗА ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ

Проблеми розуміння та тлумачення права перебувають у системі вічних та завжди актуальних проблем юриспруденції. Вони традиційно опинялися в центрі уваги дослідників як у сфері філософії та загально-теоретичної юриспруденції, так й інших наук. Проблема розуміння – одна з важливих та актуальних тем наукового дослідження. Потреба в спілкуванні, комунікації, взаєморозумінні – це внутрішньо властиві людині особливості, необхідні умови існування у навколишньому світі. Тема розуміння виникає вже у давнину при контактах родів і племен між собою, у мовному спілкуванні. З появою писемності та можливості збереження та передачі соціально значущої інформації у часі та просторі вона набуває вічного загальнолюдського значення.

Дослідженню даної проблематики присвячені праці таких вчених як Г.-Г. Гадамер, Н.-О. Апель, П. Рікер, В. Дільтей, М. Гайдеггер, К. Лоренц, Ю. М. Оборотов, О. Ф. Скакун, В. В. Дудченко, Ю. В. Цуркан-Сайфуліна.

Існуючий плюралізм думок і сформованих уявлень про процес формування самого поняття інтерпретації в праві, по-перше, свідчить про складність детермінуючих відносин в соціально-правовій сфері, в які включено аналізований процес, по-друге, він проявляє розбіжність вихідних дослідницьких позицій, кожна з яких конституюється на основі певної пізнавальної установки і віддає перевагу лише певній одній орієнтації дослідницького пошуку (наприклад термінологічної визначеності поняття інтерпретації або права).

Значна диференціація наукових пошуків і теорій феномену інтерпретації права зумовлює потребу інтегрувати різні способи дослідження інтерпретації права як реального феномена теоретичного мислення і систематизувати знання про об'єкт шляхом «відкидання реальності і зведення її як простого явища до істотного, того, що виявляється тільки в понятті». В той же час, зауважимо, що в існуванні різних, часом протилежних, визначень наукових понять, в наявності ряду